

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

ความเข้าใจเรื่องชีวิต*

Understanding of Life

ผู้เขียน: สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

Author: Somdej Phra Nyanasamvara Somdej Phra Sangharaja Sakalamahasanghparinayaka

พระนักจู้กิต มหิสุสโร (อนุรักษตระกูล) และศิริโรจน์ นามเสนา

Phra Natthakit Mahissaro (Anuruktrakoon) and Sirote Namesna

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Natthakit_liang@hotmail.com

1. บทนำ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พระนามเดิม เจริญ คชวัตร ฉายา สุวฑฺฒโน เป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกพระองค์ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สถิต ณ วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ทรงดำรงตำแหน่งเมื่อ พ.ศ. 2532 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ถือเป็นสมเด็จพระสังฆราชที่มีพระชันษามากกว่าสมเด็จพระสังฆราชทุกพระองค์ในอดีตและเป็นพระองค์แรกของไทยที่มีพระชันษา 100 ปี สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2556 ทรงนิพนธ์เรื่องต่างๆ ไว้เป็นอันมาก ทั้งที่เป็นประเภทตำรา ประเภทพระธรรมเทศนา ประเภทงานแปลเป็นภาษาต่างประเทศ และประเภททั่วไป หนังสือพระนิพนธ์

เรื่อง “ความเข้าใจเรื่องชีวิต” โดยตีพิมพ์ที่จังหวัดนครปฐม สำนักพิมพ์สาละพิมพ์การเมื่อปี พ.ศ. 2557 มีจำนวน 112 หน้า ISBN 978-616-348-606

หนังสือเรื่อง ความเข้าใจเรื่องชีวิต เริ่มต้นด้วยคำนำ พระประวัติ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ต่อไปเป็นเนื้อหา ซึ่งแบ่งหัวข้อตามสารบัญได้ 12 หัวข้อ ได้แก่ 1) วงจรชีวิต 2) เราเกิดมาทำไม 3) ภาพชีวิตของแต่ละคน 4) ชีวิตต้องการอะไร 5) ศึกษาชีวิตทั้งสองด้าน 6) สิ่งอันเป็นที่รักของชีวิต 7) แง่คิดเกี่ยวกับชีวิต 8) จุดหมายของชีวิต 9) ฟังผิดที่ ชีวิตย่อมมีภัย 10) ความสุขอยู่ที่ไหน 11) เงื่อนไขของความสุข และ 12) สุจริตธรรม เหตุแห่งความสุขที่แท้จริง

*ได้รับบทความ: 14 พฤศจิกายน 2561; แก้ไขบทความ: 9 กุมภาพันธ์ 2562; ตอรับตีพิมพ์: 6 มีนาคม 2562

สำหรับเป้าหมายของหนังสือเรื่องความเข้าใจเรื่องชีวิต ผู้นิพนธ์หนังสือต้องการอธิบายหนทางที่จะนำไปสู่ความสุข โดยการจัดเรียงเนื้อหาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ง่ายแก่การศึกษาและนำมาประพฤติปฏิบัติ อันจะก่อให้เกิดสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยที่มีการดำเนินชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท มีคุณธรรมเป็นหลักประจำใจ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขอย่างแท้จริง

ดังนั้น ผู้วิจารณ์มีความประสงค์เลือกวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ เพื่อศึกษาวิธีที่ใช้ในการอธิบายเพื่อความเข้าใจชีวิตตามรูปแบบของผู้นิพนธ์ในแง่มุมประเด็นต่างๆ ให้เห็นถึงจุดเด่นของหนังสือที่มีความน่าสนใจอย่างมาก เพราะหนังสือเล่มนี้ควรค่าแก่การศึกษา อีกทั้งผู้ที่นิพนธ์ถือว่าเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับในวงการพระพุทธศาสนา ซึ่งจะได้นำองค์ความรู้ที่ผู้นิพนธ์ไว้มานำประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2. โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือเรื่อง ความเข้าใจเรื่องชีวิต ประกอบด้วยทั้งหมด 3 ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำนำในส่วนนี้ กองบรรณาธิการได้จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อให้ผู้มาถวายความเคารพพระศพ ได้มีสิ่งอนุสรณ์ อันเนื่องด้วยสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ไว้เป็นที่ระลึก

ส่วนที่ 2 พระประวัติสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในส่วนนี้ทางกองบรรณาธิการได้กล่าวถึงประวัติโดยย่อ พระกรณียกิจ พระเกียรติยศของสมเด็จพระ

ญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก กล่าวได้ว่า ทรงดำรงอยู่ในฐานะพระสังฆบิดรของพุทธบริษัททั่วโลกโดยแท้

ส่วนที่ 3 เนื้อหาตามสารบัญผู้นิพนธ์ได้อธิบายถึงการสร้างความเข้าใจในชีวิต เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างปกติสุข

3. เนื้อหาโดยย่อ

แบ่งตามหัวข้อทั้งหมด 12 หัวข้อ

1. วงจรชีวิต กล่าวถึง ความเชื่อหลังความตายที่ว่า ตายแล้วเกิดกับตายแล้วสูญ ซึ่งหลักของความจริงในเรื่องนี้ ต้องอาศัยผู้รู้ คือ พระพุทธองค์เท่านั้นที่ทรงแสดงไว้ โดยนัยของอริยสัจว่า ตราบใดที่ยังมีตัณหา (ความอยาก) ก็มีชาติ (ความเกิด) สิ้นตัณหาก็ก็นิชาต (ไม่มีการเกิด)

2. เราเกิดมาทำไม กล่าวถึง เราเกิดมาด้วยตัณหา (ความอยาก) และกรรม เพื่อสนองตัณหา และกรรมของตนเอง หากมีความสำนึกที่ดี ย่อมมุ่งกระทำแต่กรรมดี เนื่องด้วยร่างกายนี้เป็นผลของกรรม และเป็นที่ตั้งของกิเลส จึงต้องมีการควบคุมไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสมี ราคะ (ความติดความยินดี) โทสะ (ความขัดเคือง) โมหะ (ความหลงใหล) เป็นต้น

3. ภาพชีวิตของแต่ละคน กล่าวถึง ชีวิตไม่ได้มีความหมายแค่ความเป็นอยู่แห่งร่างกาย แต่ยังหมายถึง ความสุข ความทุกข์ ความเจริญ ความเสื่อม ที่เกิดขึ้นเป็นไปของแต่ละบุคคล ซึ่งภาพของชีวิตถูกวาดฝันให้มีจุดหมายแตกต่างกันไป แต่สำหรับผู้รู้ย่อมไม่ปรารถนา หรือต้องการชีวิตแบบคนจำนวนมาก

4. ชีวิตต้องการอะไร กล่าวถึงธรรมดาทั่วไปย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นความต้องการในโลกธรรม (ธรรม คือ เรื่องของโลก) ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นที่ต้องการอย่างยิ่ง แต่ทว่ายังมี ความเสื่อมลาภ ความเสื่อมยศ นินทา ทุกข์เป็นของ เคียงคู่ที่ทุกคนต้องประสบเช่นกัน พระพุทธองค์ ทรงให้พิจารณาถึงความจริงที่ว่า สุขหรือทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้วกับเรา สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นของไม่เที่ยงเป็น ทุกข์ เพราะมีความเปลี่ยนแปลงไป ความสงบย่อม มีขึ้นได้

5. ศึกษาชีวิตทั้งสองด้าน กล่าวถึง ชีวิตของแต่ละคนต้องประสบทั้งความสุข และความทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น อันเนื่องมาจากสิ่งอันเป็นที่รัก การศึกษาทำความเข้าใจในความสุข และความทุกข์ที่เกิดขึ้นย่อมทำให้เห็นกระบวนการแห่งจิตใจ ที่กำลังเป็นไปด้วยอำนาจของความผูกจิต (ความคิด) นำมาซึ่งความโศก ความกลัวเกิดจากความรัก ความยินดี ความใคร่ ความอยาก นั่นเอง

6. สิ่งอันเป็นที่รักของชีวิต กล่าวถึง สิ่งอันเป็นที่รักยิ่งของชีวิต คือ ตนเอง ไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นที่รักยิ่งกว่า การเกิดมามีชีวิตก็มาด้วยตัวเปล่า ครั้นตายไปก็ไปด้วยตัวเปล่า หาได้มีบุคคล หรือทรัพย์สินสมบัติติดตามตนไปได้ เว้นเสียแต่บุญ และบาปที่ตนได้กระทำไว้ พระพุทธองค์จึงทรงสอน ให้รักษาดนให้ดี ประคับประคองไปในทางที่ถูก

7. แง่คิดเกี่ยวกับชีวิต กล่าวถึง คนเราเมื่อประสบกับเหตุการณ์อันเป็นทุกข์ ก็ควรมีความสำนึก และประพฤตินให้อยู่ในขอบเขต โดยการ มีสติรู้จักตนตามความเป็นจริง ไม่หลงตน ไม่ลำเอียง มีความรับผิดชอบในการกระทำของตน ผลที่เกิด

ขึ้นล้วนมาจากเหตุทั้งสิ้น คติทางพระพุทธศาสนา แสดงถึงเรื่องการทำดี มีในเรื่องทาน ศีล การอบรม จิต และปัญญา หากบุคคลนั้นปรารถนาซึ่งความสุข นอกจากนั้นพระพุทธองค์ยังทรงแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกนี้ซึ่งจะต้องเป็นไป มิใช่ เรื่องแปลก เพราะความเปลี่ยนแปลงก็คือ ความ เกิด-ดับของสิ่งทั้งหลาย พระพุทธศาสนาพร้อมที่จะแก้ไขปัญหสำหรับทุกคนขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้น เข้าใจยอมรับความจริงหรือไม่

8. จุดหมายของชีวิต กล่าวถึง ความปรารถนาที่เป็นไปของคนธรรมดาอย่างเป็นไปด้วยอำนาจของตัณหา คือ ความอยาก พระพุทธองค์ ทรงวางหลักเกณฑ์ของชีวิตไว้ 3 อย่าง 1) พุชีวิต ชีวิตชั่วร้าย หมายถึง คนที่ใช้ชีวิตทำกรรมชั่วร้าย 2) โมฆชีวิต ชีวิตว่างเปล่า หมายถึง คนที่ปล่อยให้ชีวิตล่องไปเปล่าปราศจากประโยชน์ 3) สุชีวิต ชีวิตดี หมายถึง คนที่ใช้ชีวิตประกอบกรรมที่ดีที่ชอบต่างๆ ชีวิตดีเมื่อมีมากๆ ขึ้น จะกลายเป็นชีวิตอันอุดม คือ ชีวิตอันสูงสุด ซึ่งประกอบด้วยความดี 4 ประการ 1) กรรม หมายถึง การทำงานที่เป็นประโยชน์ต่างๆ 2) วิชา หมายถึง ความรู้ในศิลปวิทยา 3) ศีล หมายถึง ความประพฤติดี และ 4) ธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่ดีในจิตใจ ชีวิตที่ดำเนินไปเป็นเรื่องของกรรมทั้งสิ้น มีทั้งกรรมดี และกรรมชั่ว แต่หลักสำคัญเน้นที่ การสร้างกรรมดีเพื่อให้เกิดขึ้นในจิตใจ คือจิตใจ ต้องประกอบด้วยสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบตรงตามความเป็นจริง โดยอาศัยวิชาละอกุศลธรรม และวิชาละความทุกข์ใจ

9. พึงผิดที่ ชีวิตย่อมมีภัย กล่าวถึง ภัยของชีวิตมี 3 อย่าง 1) กิเลสภัย หมายถึง มูลเหตุ

ให้ประพฤติชั่ว 2) ทุจริตภัย หมายถึง อกุศลทุจริต บาบปรกรรม และ 3) ทุคติภัย หมายถึง ทางดำเนินที่ ประกอบด้วยทุกข์เดือดร้อน ทั้งสามนี้เป็นเหตุเป็น ผลเกี่ยวเนื่องกันไป คือ กิเลสเป็นเหตุให้ประกอบ ทุจริต ทุจริตก็ส่งไปสู่ทุคติ เพราะการระลึกถึงที่พึง ในทางที่ผิด แต่หากระลึกถึงพระรัตนตรัย อันมี พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เข้าใจหลักความ เป็นจริงของชีวิต หลักของเหตุผล ย่อมประสบกับ ความสุข

10. ความสุขอยู่ที่ไหน กล่าวถึง ความสุข มีทั้งความสุขทางกาย และความสุขทางใจ ซึ่งคน ธรรมดาส่วนใหญ่มักแสวงหาความสุขจากสุขสมบัติ คือ อาศัยทรัพย์สมบัติภายนอก เครื่องอุปโภค บริโภคต่างๆ สำหรับผู้มีปัญญาควรพิจารณาว่า แท้จริงแล้ว อะไรเป็นเหตุของความสุข อะไรเป็น เหตุของความสุข

11. เงื่อนไขของความสุข กล่าวถึง ปัจจัย ภายนอกที่เป็นอุปกรณ์แห่งความสุข อันได้แก่ เงิน ทอง ยศ ชื่อเสียง เป็นต้น แต่สิ่งเหล่านี้เป็นของ ไม่ยั่งยืนเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งความเป็นจริงสุข ทุกข์เกิดจากปัจจัยภายใน ต้องอาศัยหลักของสุจริต แปลว่าความประพฤติดีมีทั้งทางกาย วาจา และใจ เรียกสั้นๆ ว่า ธรรม เป็นสิ่งที่ควรกระทำเพื่อให้เกิด ความสุข ประกอบด้วย กายสุจริต 3 คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในทางกาม วชิสุจริต 4 คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูด เพื่อเจ้อเหลวไหล มโนสุจริต 3 คือ ไม่โลภในทรัพย์ สมบัติของผู้อื่น ไม่พยาบาทปองร้าย มีความเห็นถูก ส่วนตรงกันข้ามคือ หลักของทุจริต แปลว่า ความ ประพฤติไม่ดีทั้งทางกาย วาจา และใจ เรียกสั้นๆ

ว่า ธรรม เป็นสิ่งที่ควรเว้น หลักสุจริตต้องมีธรรม ที่ควรประพฤติควบคู่กันไป

11.1 ไม่ฆ่าสัตว์ควบคู่กับความละอาย ในการเบียดเบียน การเอ็นดูชวนชวย

11.2 ไม่ลักทรัพย์ควบคู่กับการบริจาค การเอื้อเฟื้อ การเฉลี่ยความสุข

11.3 ไม่ประพฤติผิดในทางกามควบคู่ กับการไม่คิดนอกใจ การยึดมั่นในประเพณี

11.4 ไม่พูดปดควบคู่กับการมีปาก ตรงกับใจ การไม่มีลัษลคมใน

11.5 ไม่พูดส่อเสียดควบคู่กับการพูด ให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี

11.6 ไม่พูดคำหยาบควบคู่กับการพูด อ่อนหวาน มีอัธยาศัยอ่อนโยน

11.7 ไม่พูดเพื่อเจ้อเหลวไหลควบคู่ กับการพูดมีหลักฐานอ้างอิง มีประโยชน์

11.8 ไม่โลภในทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ควบคู่กับ ความพอใจในทรัพย์ของตน

11.9 ไม่พยาบาทปองร้ายควบคู่กับ ความมีเมตตา

11.10 มีความเห็นถูกควบคู่กับการ ทำความเห็นให้ตรง

12. สุจริตธรรม เหตุแห่งความสุขที่แท้จริง กล่าวถึงสุจริตธรรมอันวยผลให้เกิดเป็นความสุข ทุกจริต ทุกจริตธรรมอันวยผลให้เกิดเป็นความทุกข์ นอกจากนี้ยังต้องอาศัย

12.1 เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนา จะให้เป็นสุข

12.2 มิตร คือ ผู้มีเมตตาปรารถนาสุข ประโยชน์ต่อกัน

12.3 ไมตรี คือ มีเมตตาปรารถนาดีต่อกัน

ทั้ง 3 หลักนี้ย่อมเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เพราะเหตุนี้พระพุทธองค์ผู้ทรงประกอบด้วย พระเมตตาไมตรี มีมิตรภาพในสรรพสัตว์ จึงทรงสั่งสอนอนุเคราะห์แก่สัตว์โลก แสดงความสุขอันแท้จริงไว้ โดยเกิดจากปัจจัยภายใน เรียกว่า หลักของสุจริตธรรมเป็นพื้นฐานที่จะนำมาซึ่งความสุข แต่ไม่ว่าความสุข หรือความทุกข์ก็ตาม ย่อมจะต้องเกิดขึ้น

4. บทวิจารณ์

จากการสรุปเนื้อความของหนังสือเรื่อง ความเข้าใจเรื่องชีวิตของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทำให้พบจุดเด่นดังนี้

จุดเด่นของหนังสือนี้ คือ มีการจัดเนื้อหาเรียงไปตามลำดับ มีการสอดแทรกพุทธพจน์และยกตัวอย่างเรื่องประกอบ ทำให้ง่ายต่อการศึกษาทำความเข้าใจ ทั้งยังเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะเหตุว่าเป็นการอธิบายความเกี่ยวเนื่องกับชีวิตของทุกคนซึ่งเป็นเรื่องของภายในตนเอง เป็นหลักที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งอีกทั้งสอดแทรกหลักปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม นำมาซึ่งความสุข เทียบเคียงกับหลักพุทธธรรม (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1995 : 6) ที่เป็นกระบวนการเข้าถึงสังฆธรรมความเป็นจริง

นอกจากจุดเด่นแล้ว ข้อเสนอแนะสำหรับหนังสือนี้ คือ ผู้นิพนธ์มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง การอธิบายความ

แม้จะเต็มไปด้วยศัพท์ทางพระพุทธศาสนา อาจเป็นเพราะท่านศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน สำหรับผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนามาพอสมควรมาอ่านหนังสือเล่มนี้ ย่อมต้องใช้เวลาในการศึกษาทำความเข้าใจเพิ่มเติม เพื่อขยายองค์ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา เสมือนว่าเป็นภาษาธรรม มีความละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งต่างจากภาษาคน ที่คนธรรมดาต่างเข้าใจกันได้ง่าย (Buddhadasa Bhikkhu, n.d. : 6-7) นับเป็นสิ่งงดงามในการเพิ่มพูนความรู้ทางธรรม และถึงแม้หนังสือเล่มนี้จะไม่มีการอ้างอิงเชิงอรรถตามแบบหนังสือวิชาการโดยทั่วไป ซึ่งบางครั้งก็ไม่จำเป็น เพราะผู้นิพนธ์ถือว่าเป็นผู้ที่ทรงภูมิอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้หนังสือเล่มนี้จะเต็มไปด้วยภาษาธรรม และภาษาปราชญ์ เป็นภาษาเฉพาะ ซึ่งต่างจากภาษาธรรมดาทั่วไป แสดงถึงความมีเสน่ห์ของหนังสือที่สามารถดำรงภาษาปราชญ์ไว้ได้อย่างเหมาะสม และงดงาม

นอกจากจุดเด่น และจุดด้อยดังกล่าวข้างต้นแล้ว หลังจากอ่านหนังสือนี้ ผู้วิจารณ์ยังมีแนวคิดที่สอดคล้อง และเห็นด้วยในประเด็นต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดที่เห็นด้วย

ผู้วิจารณ์มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับผู้นิพนธ์หนังสือเรื่องความเข้าใจเรื่องชีวิตในประเด็น ได้แก่

1. เห็นด้วยในประเด็นที่ว่า เราเกิดมาด้วยตัณหา และกรรม เพื่อสนองตัณหา และกรรมของตนเอง (Somdej Phra Nyanasamvara Somdej Phra Sangharaja Sakalamahasanghaparinayaka,

2014 : 11) ทุกอย่างต้องมีเหตุมีปัจจัย

ผู้วิจารณ์มีความเห็นสอดคล้องกับข้อความข้างต้น ตรงกับพระไตรปิฎก หลักของปฏิจางสมุปบาท (Tripitaka (Thai) 4/3/5) คือ ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นพร้อม (Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto), 2010 : 252) แสดงให้เห็นว่าการเกิดมานั้นต้องอาศัยกระบวนการหลายอย่างที่อิงอาศัยกัน

2. เห็นด้วยในประเด็นที่ว่า พระพุทธศาสนาพร้อมที่จะชี้ทาง เพื่อแก้ปัญหาสำหรับทุกคนอยู่ทุกขณะ แต่เมื่อใครปิดประตูใจไม่รับธรรม พระพุทธศาสนาก็เข้าไปช่วยไม่ได้ (Somdej Phra Nyanasamvara Somdej Phra Sangharaja Sakalamahasanghaparinayaka, 2014 : 55) เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล

ผู้วิจารณ์มีความเห็นสอดคล้องกับข้อความที่ว่า พระพุทธศาสนาพร้อมที่จะชี้ทางเพื่อแก้ปัญหา ตรงกับพระไตรปิฎก ในครั้งที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนสาวก 60 รูปแรก หลังจากที่บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายใจความว่า “พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (Tripitaka (Thai) 4/32/40) แสดงให้เห็นว่าแนวคิดของพระพุทธองค์พร้อมจะช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ อีกทั้งในข้อความที่ว่า เมื่อใครปิดประตูใจ พระพุทธศาสนาก็เข้าไปช่วยไม่ได้ ซึ่งมีปรากฏเป็นตัวอย่างในพระไตรปิฎก คือเรื่องของอุปกาศิวก (Tripitaka (Thai) 5/11/16-17) ถึงแม้จะได้พบพระพุทธองค์หลังจากตรัสรู้แล้วเป็นคนแรก แต่ด้วยความที่ประตูใจไม่พร้อมจะรับธรรม อาจเพราะการ

สั่งสมอบรมบารมีมายังไม่พอ ทำให้อุปกาศิวกไม่สามารถบรรลุคุณธรรมใดๆ ได้เลย

3. เห็นด้วยในประเด็นที่ว่า ความสงบทางจิตจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการพิจารณาเห็นความจริงของสิ่งนั้น จิตจะต้องไม่เกิดความยินดี-ยินร้ายต่อสิ่งนั้นด้วย (Somdej Phra Nyanasamvara Somdej Phra Sangharaja Sakalamahasanghaparinayaka, 2014 : 29) ความสงบจึงมีได้

ผู้วิจารณ์มีความเห็นสอดคล้องกับข้อความข้างต้น ตรงกับพระไตรปิฎกหลักของสติปัฏฐาน 4 (Tripitaka (Thai) 10/372-405/301-340) เป็นการสร้างวิถีชีวิตที่ปกติ นั่นก็คือความสงบสุข โดยหลักสติปัฏฐานคือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความจริง (Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto), 2010 : 141)

หลังจากที่ผู้วิจารณ์ได้อ่านพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว ไม่มีประเด็นใดที่เห็นขัดแย้งกับผู้นิพนธ์หนังสือเรื่องความเข้าใจเรื่องชีวิตของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เพราะผู้นิพนธ์เป็นบุคคลที่ประกอบด้วยภูมิรู้ ภูมิธรรมจนได้รับการยอมรับถือเป็นบุคคลสำคัญ แต่ผู้วิจารณ์เห็นว่า มีประเด็นที่ควรขยายความ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านที่กำลังศึกษาธรรมะในประเด็นต่างๆ ได้แก่

1. เรื่องวงจรชีวิต ในหนังสือระบุไว้ว่าการทำสมาธิจนได้ “ดวงตาชั้นใน” มองเห็นความจริงได้ด้วยตนเอง จึงจะสิ้นสงสัย (Somdej Phra Nyanasamvara Somdej Phra Sangharaja Sakalamahasanghaparinayaka, 2014 : 8) ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ขาดการกล่าวถึงหลักของ

วิปัสสนา เพราะในพระไตรปิฎกระบุว่า เธอจงเจริญธรรม 2 ประการ คือ 1) สมถะ หมายถึง การฝึกจิตให้สงบเป็นสมาธิ 2) วิปัสสนา หมายถึง ความเห็นแจ้งให้ยิ่งขึ้นไปเถิด ธรรม 2 ประการ คือ 1) สมถะ 2) วิปัสสนานี้ซึ่งเธอเจริญให้ยิ่งขึ้นไปแล้ว จักเป็นไปเพื่อรู้แจ้งธรรมชาติหลายประการ (Tripitaka (Thai) 13/198/235) และในคัมภีร์วิสุทธิมรรคระบุว่า การเจริญปัญญาภาวนา (วิปัสสนา) ย่อมสำเร็จในความเป็นพระอรหันต์ (Somdej Phrabudhacan (Ac Asabamahathera) (Trans), 2008) (ละสังโยชน์ได้หมดทั้ง 10 (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2010 : 128) มี วิจิกิจฉา คือ ความสงสัยเป็นต้น) (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2010 : 243) แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้ศึกษาต้องการทราบถึงการปฏิบัติจนสิ้นความสงสัยตามนัยของหนังสือเล่มนี้ ย่อมต้องมีการแสวงหาองค์ความรู้เพิ่มเติมจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อื่นๆ ที่สำคัญเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

2. วิชาละอกุศลธรรม และวิชาละความทุกข์ใจนี้ เป็นวิชาของพระพุทธองค์ที่จะรักษาตัวให้รอดได้ ในพระไตรปิฎกระบุว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (Tripitaka (Thai) 10/90/50) แสดงการเทียบเคียงวิชาละอกุศลธรรมคู่กับการไม่ทำบาป วิชาละความทุกข์ใจคู่กับการทำจิตของตนให้ผ่องแผ้วในส่วนของ การทำกุศล และในเรื่อง กรรม-การให้ผลระบุว่า การจะช่วย รักษาตัวเราได้ ต้องหมั่นนึกถึงกุศลคือ ความดีอยู่เนืองนิตย์ (Kittiwuttho Bhikkhu, 2014 : 156) แสดงว่า วิชาการเจริญกุศลก็สำคัญแต่เนื่องด้วย

หนังสือเล่มนี้สรุปรวบยอด แฝงนัยยะที่ลึกซึ้ง โดยหากผู้ใช้นั้นละอกุศลธรรม ละความทุกข์ การเจริญกุศลย่อมเกิดมีตามลำดับ

5. สรุป

หนังสือเรื่องความเข้าใจเรื่องชีวิตของ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เป็นงานนิพนธ์ที่มีรูปแบบการเรียงลำดับไปตามเนื้อหาจากเบื้องต้น ไปท่ามกลาง และสู่เบื้องปลาย กล่าวคือ ประกอบด้วยคำนำพระประวัติสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกในหน้า ก-ฎ และเนื้อหาตามสารบัญ 1-87 อย่างไรก็ตามหนังสือนี้ ขาดบทสรุปและบรรณานุกรม ทำให้ยังไม่เกิดความสมบูรณ์ของหนังสือ

ด้านเนื้อหาอธิบายถึงความจริงพื้นฐานดั้งเดิมในเรื่องของชีวิต แนวคิดของแต่ละชีวิต มีความต้องการมีความปรารถนาที่แตกต่างกันไป อธิบายมุมมองทางพระพุทธศาสนา มีหลักในการศึกษา แล้วนำมาประพจน์ปฏิบัติอย่างไร จึงถือว่าถูกต้องตรงตามความเป็นจริง โดยอาศัยหลักธรรมที่ชื่อว่า สุจริตธรรมเป็นกระบวนการขับเคลื่อนในการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับชีวิต

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หนังสือเรื่องความเข้าใจเรื่องชีวิตของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก มีสาระธรรมที่ทรงคุณค่าสำหรับทุกคน เพราะเป็นเรื่องพื้นฐานที่ทุกคนจะต้องทำความเข้าใจ และยังเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ทุกคนควรจะต้องปฏิบัติเพื่อความสงบสุขทั้งต่อตนเอง สังคม และโลกนี้

References

- Buddhadasa Bhikkhu. (n.d.). *People Language-Dhamma Language*. Nonthaburi : S-R-Printing-Mass Product Co.,Ltd.
- Kittiwuttho Bhikkhu. (2014). *Karma-Results*. 4th ed. Bangkok : Sahadham mika Co.,Ltd.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka on Maha chulalongkornrajavidyalaya University Version*. Bangkok : Mahachula longkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Brahmaṅgabhorn (Bhikkhu P.A. Payutto). (2010). *Dictionary of Buddhism*. 19th ed. Nonthaburi : S-R-Printing-Mass Product Co.,Ltd.
- Phra Dharmakosacarya (Buddhadasa Bhikkhu). (2006). *Dhamma for People hate Temple*. Bangkok : Thammasapa Press.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1995). *Buddhadhamma*. 6th ed. Bangkok : Mahachula longkornrajavidyalaya University Press.
- Somdej Phrabudhacan (Ac Asabamahathera) (Trans). (2008). *Visuddhimagga*. 8th ed. Bangkok : Thanapres Press.
- Somdej Phra Nyanasamvara Somdej Phra Sangharaja Sakalamahasanghparinayaka. (2014). *Understanding of Life*. NakhonPathom : Salapim pakarn.